

Ča by s nami urobila
Helen, Inky sme si
stovky rokov?

Matt Haig

ISBN 978-80-257-1041-4

AKO ZASTAVIŤ ČAS

premedia

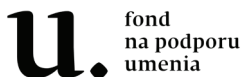
Matt Haig

**AKO
ZASTAVIŤ
ČAS**

*Z angličtiny preložila
Zuzana Demjánová*

— — — — —
tichá voda
— EDÍCIA —

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

Matt Haig
AKO ZASTAVIŤ ČAS

Prvé vydanie

Copyright © 2017 by Matt Haig
Copyright licensed by Canongate Books Ltd.
arranged with Andrew Nurnberg Associates International Limited
Translation © Zuzana Demjánová, 2018
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2018
ISBN 978-80-8159-635-3

Pre Andreu

Často myslím na to, čo mi Hendrich povedal v New Yorku pred vyše sto rokmi:

„Pravidlo číslo jeden je nezaľúbiť sa. Sú aj iné pravidlá, ale toto je najdôležitejšie. Nezaľúbiť sa. Nebyť zaľúbený. Nerojčiť o láske. Ak to budeš dodržiavať, všetko bude v poriadku.“

Fajčil cigaru a ja som hľadel cez kolieska dymu, ktoré vyfukoval, na Central Park, kde hurikán povyvracal stromy.

„Pochybujem, že budem niekedy opäť ľúbiť,“ povedal som.

Hendrich sa diabolicky usmial – tak, ako to vedel len on. „Dobre. Prirodzene, máš dovolené milovať jedlo a hudbu a šampanské a zriedkavé slnečné októbrové popoludnia, môžeš milovať pohľad na vodopád a vôňu starých kníh, ale ľudia neprichádzajú do úvahy. Počuješ ma? Na nikoho sa neviaž a k tým, s ktorými sa stretneš, sa pokús cítiť tak málo, ako len dokážeš. Lebo inak, samozrejme, budeš pomaly prichádzať o rozum...“

PRVÁ ČASŤ

Život medzi podenkami

Som starý.

To je tá najpodstatnejšia vec, čo vám poviem. Vec, ktorú mi pravdepodobne nebudete ochotní uveriť. Keby ste ma videli, zrejme by ste si mysleli, že mám asi štyridsať rokov, ale veľmi by ste sa mýlili.

Som *starý*.

Starý v tom zmysle, ako je starý strom alebo lastúrnik alebo renesančná maľba.

Aby som vám to vysvetlil:

Narodil som sa pred vyše štyristo rokmi, tretieho marca 1581, na treťom poschodí malého francúzskeho zámočku, ktorý býval mojím domovom. Na to ročné obdobie to bol podľa všetkého teplý deň a mama poprosila dojku, aby otvorila všetky okná.

„Boh sa na teba usmial,“ povedala mama. Myslím si však, že mohla dodať, že – ak by skutočne existoval – tak sa odvtedy na mňa len mračil.

Mama zomrela veľmi dávno. Avšak ja nie.

Aby ste to pochopili, mám taký neduh.

Pomerne dlho som to považoval za chorobu, ale choroba nie je ten správny výraz. Keď sa vraví o chorobe, napadá nám nemoc a telesný úpadok. Lepšie je povedať, že mám neduh. Je zriedkavý, nie však jedinečný. Neduh, o ktorom nikto nič nevie, až kým ho na sebe nespozoruje.

Nepíše sa o ňom v žiadnych medicínskych časopisoch. Neexistuje preň žiadne oficiálne označenie. V deväťdesiatych rokoch devätnásteho storočia ho po prvý raz pomenoval seriózný lekár,

nazval ho „anagéria“ s dlhým „é“, ale z dôvodov, ktoré vám objasním, sa o tom verejnosť nikdy nedozvedela.

Tento neduh sa objavuje v období puberty. Čo sa stane potom, nuž, veľa toho nie je. Sprvu si „postihnutý“ vôbec nič nevšimne. Veď napokon ľudia sa ráno zobudia a v zrkadlevidia tú istú tvár ako včera. Deň po dni, týždeň po týždni, ba dokonca mesiac po mesiaci – ľudia sa nemenia veľmi výrazne.

Ale ako plynie čas a jedny narodeniny, prípadne iné výročné sviatky, mívajú druhé, ľudia si začnú uvedomovať, že nestarnete.

Pravdou však je, že dotýčny neprestane starnúť. Starne. Ale oveľa pomalšie. Ani anagerici nestarnú všetci rovnakým tempom, ale vo všeobecnosti ide o pomer 1:15. Niekedy zostarnú každých trinásť alebo štrnásť rokov o rok, ale u mňa to bolo vždy bližšie k pätnástim rokom.

Čiže nie sme nesmrteľní. Naše mysle a telá neustrnú v čase. Podľa najnovších neustále sa meniacich vedeckých poznatkov sa iba rôzne aspekty nášho procesu starnutia – molekulárna degenerácia, priečne medzibunkové väzby v tkanive, bunkové a molekulárne mutácie (ktoré sa týkajú predovšetkým nukleárnej DNA) – odohrávajú v inom časovom rámci.

Vlasy mi zosivejú. Možno oplešatiem. Je možné, že budem trpieť osteoartritídou a budem ďalekozraký. Napokon mi začne chabnúť svalstvo a nebudem natoľko pohyblivý.

Anagerici majú oveľa odolnejší imunitný systém, chráni nás pred mnohými (nie všetkými) vírusovými a bakteriálnymi infekciami, ale napokon začne aj ten slabnúť. Nechcem vás nudiť vedou, ale podľa všetkého vytvára naša kostná dreň počas svojho najproduktívnejšieho obdobia viac hemotopoetických kmeňových buniek – to sú tie, vďaka ktorým vznikajú biele krvinky, hoci považujem za nutné poznamenať, že nás to nechráni pred zranením ani podvýživou a nejde o trvalý stav.

Nie som teda žiaden sexy vampír, ktorý uviazol navždy v čase na vrchole svojich mužných síl, ak by vám to napadlo.

Musím však povedať, že sa niekedy cítim, akoby som tu trčal nastálo – napríklad keď si uvedomím, že podľa meradla môjho vzhladu uplynulo medzi Napoleonovou smrťou a prvým človekom na Mesiaci len čosi okolo desať rokov.

Jedným z dôvodov, prečo o nás ľudia nevedia, je to, že väčšina ľudí nie je pripravená tomu uveriť.

Ludské bytosti spravidla odmietajú akceptovať veci, ktoré nezapadajú do ich pohľadu na svet. Čiže by som mohol vyhlásiť ‚Mám štyristotridsaťdeväť rokov‘, ale reakciou by bolo ‚Zošalel si?‘.

Ďalším dôvodom, prečo o nás ľudia nevedia, je to, že sme chránení. Istou organizáciou. Každý, kto sa dozvie naše tajomstvo a uverí mu, zistí, že jeho krátky život sa skrúti ešte výraznejšie. Ale neohrozujú nás len obyčajní ľudia.

Nebezpečenstvo číha aj zvnútra.

Srí Lanka, pred tromi týždňami

Chandrika Seneviratne ležala v tieni pod stromom asi sto metrov za chrámom. Po zvráskavenej tvári jej lozili mravce. Mala zatvorené oči. Nado mnou zašuchotalo lístie, pozrel som sa nahor a všimol som si opicu. Kriticky si ma premeriavala.

Požiadal som vodiča tuk-tuku, aby ma zobral ku chrámom pozrieť sa na opice. Povedal mi, že tieto červenohnedé s takmer hladkou tvárou sú makaky bandar.

„Veľmi ohrozený druh,“ upozornil ma. „Už ich veľa neostalo. Žijú tu.“

Opica ušla. Zmizla medzi listami.

Dotkol som sa starenej dlane. Bola chladná. Zrejme tu ležala už asi deň bez toho, aby ju niekto našiel. Držal som ju za ruku a uvedomil som si, že plačem. Neviem celkom dobre opísať, čo som cítil. Vzmáhajúcu sa vlnu ľútosti, úľavy, smútku a strachu. Zarmútilo ma, že mi Chandrika neodpovie na otázky. Ale odľahlo mi, že ju nemusím zabiť. Viem, že by bola musela umrieť.

Tá úľava sa zmenila na čosi iné. Možno bol na vine stres alebo slnko alebo kokosové lievance s vajíčkami, ktoré som mal na raňajky, ale prevrátil sa mi žalúdok. A v tej chvíli som si to uvedomil. *Už to viac nemôžem robiť.*

V chráme nebol signál, tak som sa vrátil do hotela v starom opevnenom meste Galle, ľahol som si pod moskytiéru a hľadiac do ventilátora, ktorý sa pomaly a bezúčelne otáčal, som zavolał Hendrichovi.

„Spravil si, čo si mal spraviť?“

„Áno,“ povedal som, čo bola vlastne takmer pravda. Napokon čo chcel, to mal. „Je mŕtva.“ Potom som sa spýtal, čo som sa pýtal zakaždým. „Našiel si ju?“

„Nie,“ povedal ako vždy.

„Nenašli sme ju. Zatiaľ nie.“

Zatiaľ. To slovo ma uväznilo v pasci na celé desaťročia. Ale tentoraz som bol odhodlanejší.

„A teraz, Hendrich, slúbil si mi to... chcem normálny život. Chcem byť opäť medzi ľuďmi. Už to nechcem robiť.“

Znechutene si povzdychol. „Musím sa s tebou stretnúť. Už som ťa dlho nevidel.“

Los Angeles, pred dvomi týždňami

Hendrich žil znovu v Los Angeles. Nebýval v tom meste od dvadsiatych rokov dvadsiateho storočia, a tak predpokladal, že je pomerne bezpečné usadiť sa tam a že nežije nik, kto by si ho pamätal. Mal veľký dom v Brentwoode, ktorý zároveň slúžil ako sídlo Spolku Albatros. Brentwood mu dokonale vyhovoval. Štvrt' voňajúca muškátmi s domami za vysokými plotmi a múrmi a ohradami a s ľudoprázdnyimi ulicami, kde vyzeralo všetko, dokonca aj stromy, až sterilne dokonalo.

Hendrich sedel na záhradnom ležadle pri veľkom bazéne a na kolenách mal laptop. Bol som pomerne šokovaný, keď som ho zbadal. Za normálnych okolností vyzeral Hendrich v podstate stále rovnako, ale teraz som si na ňom všimol zmenu. Pôsobil *mladšie*. Stále staro a artriticky, no lepšie než kedykoľvek za posledné storočie.

„Ahoj, Hendrich,“ povedal som. „Vyzeráš dobre.“

Prikývol, akoby som mu nehovoril nič nové. „Botox. A lifting obočia.“

Dokonca ani nežartoval. V tomto živote bol plastický chirurg na penzii. Oficiálna verzia jeho životopisu znela, že keď odišiel do dôchodku, presťahoval sa z Miami do Los Angeles. Takto nebolo nikomu podozrivé, že nemá žiadnych miestnych bývalých klientov. Teraz sa volal Harry Silverman. („Silverman. Nepáči sa ti to? Znie to ako meno starnúceho superhrdinu. Ktorým vlastne svojím spôsobom som.“)

Sadol som si na susedné ležadlo. Jeho pomocnica v domácnosti Rosella k nám zamierila s dvoma smoothies vo farbe zapadajúceho slnka. Všimol som si jeho ruky. Vyzerali staro. Pigmentové škvrny, ovisnutá pokožka a modrasté žily. Lahšie sa dalo klamať tvárou než rukami.

„Rakytník. Je to šialené. Chutí to ako hovno. Vyskúšaj to.“

Úžasné na Hendrichovi bolo, ako dôsledne držal krok s dobou. Robil to vždy, myslím. Určite od deväťdesiatych rokov devätnásteho storočia. Pravdepodobne bol taký istý aj pred stovkami rokov, keď ešte obchodoval s tulipánmi. Bolo to čudné. Bol starší ako ktokoľvek z nás, ale vždy žil v súlade s aktuálnym duchom doby.

„Veci sa majú tak,“ povedal, „že v Kalifornii je len jeden spôsob, ako vyzerat', že starneš – musíš vyzerat', akoby si mladol. Ak máš cez štyridsať a dokážeš pohnúť čelom, ľudia ťa začnú podozrievať.“

Povedal mi, že pár rokov žil v Santa Barbare, ale nudil sa tam. „Santa Barbara je fajn. Je to raj s trochu hustou premávkou. Ale v raji sa nikdy nič nedeje. Mal som dom v kopcoch. Každý večer som pil miestne víno. Ale prichádzal som z toho o rozum. Stále som dostával záchvaty úzkosti. Vyše sedemsto rokov som zvládol bez jediného záchvatu úzkosti. Zažil som vojny a revolúcie. A bol som v poriadku. Ale v Santa Barbare som sa zobúdzať vo svojej bezpečnej a pohodlnej vile a srdce mi búšilo opretekou. Cítil som sa, akoby som bol uväznený vo svojom vnútri. Los Angeles – to je niečo celkom iné. Los Angeles ma hneď upokojilo, to ti teda poviem...“

„Pokoj. To musí byť príjemné.“

Chvíľu si ma premeriaval, akoby som bol umelecké dielo a nebolo mu jasné, čo ním chcel autor vyjadriť. „Čo sa deje, Tom? Chýbal som ti?“

„Niečo také.“

„Čo ťa trápi? Žilo sa ti na Islande tak zle?“

Pred krátkym pobytom na Srí Lanke som strávil osem rokov na Islande.

„Je to samota.“

„Myslel som si, že po Toronte si chcel byť sám. Povedal si, že skutočne osamelý je človek, ak ho obklopujú ľudia. A mimochoďom – to my sme, Tom. Sme samotári.“

Nadýchol som sa, akoby som chcel pod ďalšiu vetu podplávať. „Už viac nechcem byť sám. Chcem sa toho zbaviť.“

Nedočkal som sa žiadnej prudkej reakcie. V tvári sa mu nepohol

jediný sval. Pozrel som sa na jeho hrčovité ruky a opuchnuté hánky. Tvár mohla klamať, ale ruky vraveli pravdu. „Neexistuje žiadne *zbaviť*, Tom. Vieš to. Si albatros. Nie si podenka. Si albatros.“

Označenia vznikli z jednoduchého dôvodu – albatrosy sa kedysi považovali za náramne dlhoveké stvorenia. V skutočnosti žijú len okolo šesťdesiat rokov, oveľa menej ako napríklad ospalce grónske, ktoré sa dožívajú štyristo rokov, alebo arktiky islandské, ktoré vedci volajú Ming, pretože sa narodili v období dynastie Ming, čiže pred päťsto rokmi. To je však jedno, sme albatrosy. Alebo albovia – skrátene. A všetci ostatní ľudia sú podenky. Takzvané – podľa krátko žijúceho vodného hmyzu, ktorého kompletný životný cyklus trvá jeden deň, alebo v prípade jedného poddruhu dokonca len päť minút.

Hendrich hovoril ostatným, obyčajným ľuďom vždy len podenky. Hendrichova terminológia – aj ja som si ju osvojil, sa mi videla čoraz absurdnejšia.

Albatrosy. Podenky.

Bolo to hlúpe.

Ak som vzal do úvahy, koľko mal rokov a aký bol inteligentný. Hendrich bol vo svojej podstate nezrelý. Bol dieťa. Výnimočne staré dieťa.

To ma na zoznamovaní s albami deprimovalo – uvedomoval som si, že nie sme výnimoční. Neboli sme superhrdinovia. Boli sme len starí. A – v prípadoch ako Hendrich – skutočne nezáležalo na tom, koľko rokov alebo desaťročí alebo storočí uplynulo, stále sme žili v rámci parametrov nášho charakteru a osobnosti. Žiaden čas ani miesto na tom nič nezmenilo. Nikto nemôže utiecť sám pred sebou.

„Aby som bol úprimný, považujem to za neúčtivé,“ povedal mi. „Po všetkom, čo som pre teba urobil.“

„Vážim si, čo si pre mňa urobil...“ povedal som váhavo. Čo presne pre mňa urobil? To, čo sľúbil, že urobí, neurobil.

„Uvedomuješ si, aký je moderný svet, Tom? Nič nie je také ako kedysi. Nemôžeš sa len presťahovať a zapísať svoje meno do matricy. Vieš, koľko musím *platiť*, aby ste boli ty a ostatní v bezpečí?“

„Nuž teda, mohol by som ti tie peniaze ušetriť.“

„Vždy som sa vyjadroval veľmi jasne: toto je jednosmerka...“

„Nikdy som nežiadal o to, aby ma na ňu niekto poslal.“

Pocmúľal slamku. Keď sa mu nápoj dostal do úst, vystrúhal grimasu. „Taký je život, nie? Počuj, synak...“

„To sotva.“

„Rozhodol si sa. Rozhodol si sa, že zájdeš za doktorom Hutchinsonom...“

„A nikdy by som sa tak nerozhodol, keby som bol vedel, čo sa mu stane.“

Pomiešal nápoj slamkou. Odložil pohár na stolík vedľa seba, aby si mohol hodiť do úst glukosamín, ktorý bral na zmiernenie artritídy.

„Potom by som ťa musel zabiť.“ Krákavo sa zasmial, aby naznačil, že žartuje. Samozrejme, že nežartoval. „Počuj. Dohodneme sa. Uzavrieme kompromis. Dám ti presne taký život, aký chceš. Akýkoľvek život. Ale každých osem rokov ti ako zvyčajne zavolám a – ešte predtým, ako zmeníš identitu – ťa požiadam, aby si niečo spravil.“

Všetko toto som už, samozrejme, počul. Hoci keď vravel o „živote, aký chceš“ nikdy to nemyslel doslova. Dal mi niekoľko návrhov a ja som si z nich vybral. A to, ako som na jeho návrh zareagoval, preňho nebolo tiež žiadnou novinkou.

„Vieš o nej niečo nové?“ Bola to otázka, ktorú som mu položil už stokrát, ale nikdy neznela tak trápne a beznádejne ako teraz.

Uprel zrak na svoj drink. „Nie.“

„Hendrich?“

„Nie, nie. Nič nové som sa o nej nedozvedel. Ale počuj, nachádzame neuveriteľné množstvá nových ľudí. Vyše sedemdesiat minulý rok. Spomínaš si, ako sme začínali? Päť, ak bol dobrý rok. Ak ju chceš stále nájsť, bol by si šialený, keby si s tým teraz sekol.“

Od bazéna som začul tiché šplachnutie. Vstal som, spravil som pár krokov a všimol som si myšku, ktorá beznádejne plávala popri filtri na vodu. Klakol som si a vytiahol som to stvorenie von. Odbehla k perfektne zastrihnutému trávniku.